

Euroopa uus lepe: Euroopa tuleviku strateegilised valikud

Lühikokkuvõtte esimesest aruandest

Eurokriis on tekitanud ajaloo ühe elavama debati Euroopa-projekti elujõulisuse üle, kuid sageli on arutlejate panus piirdunud kõigest vahetu kriisiohjega ega ole vaadanud kaugemale tulevikku. Ent Euroopa Liidu ees seisavad finantsilised, majanduslikud, poliitilised ja sotsiaalsed probleemid üleilmastunud maailmas ulatuvad palju kaugemale käesolevast kriisist, mistõttu me vajame praegu palju laiahaardelisemat debatti liikmesriikide ja nende kodanike seas, mida elavdaksid värsked mõtted ja uued arusaamad ELi tuleviku suhtes.

Me vajame uut lepet nii liikmesriikide vahel kui ka poliitikute ja avalikkuse vahel ühtaegu selleks, et ravida kriisi löödud haavu, kui ka selleks, et tõhusalt toime tulla mitmesuguste probleemidega ja tugevdada ELi mõju rahvusvahelisel areenil.

Mida kujutab endast Euroopa uue leppe algatus?

Üheteistkümnest Euroopa fondist koosnev konsortsium, mille algatasid Kuningas Baudouini fond ja Bertelsmanni sihtasutus, otsustas 2012. aastal käivitada projekti, mis innustaks üleeuroopalist reformidebatti ning hõlmaks avalikkust, poliitiku, poliitikakujundajaid, ärijuhte, ametiühinglasi, ELi asjatundjaid, arvamusi liidreid ja veel paljusid kodanikuühiskonna esindajaid paljudest liikmesriikidest. Lõplik eesmärk on välja töötada realistlikud reformiettepanekud, mis suudaksid kaitsta ELi sotsiaalmajanduslike ja poliitiliste tormide ning ähvardava ohu eest muutuda ülemaailmselt tähtsusetumaks, ning edastada need ideed ELi uuele juhtkonnale, mis astub ametisse pärast 2014. aasta mai Euroopa valimisi.

Milleks selline aruanne?

Käesolev aruanne kujutab endast projekti esimest sammu, pakkudes lähtekoha 2013. aasta novembris alanud debatile. Avaliku debati käivitamise järel asus paljude liikmesriikide ELi asjatundjatest koosnev analüüsirühm vaagima praegust liidu olukorda ja arvukaid ELi ees seisvaid probleeme ning töötas arutluste käigus välja viis strateegilist valikut nende ületamiseks. Nende tegevust ja arutelusid, mis kajastuvadki käesolevas aruandes, mille on koostanud Janis A. Emmanouilidis (analüüsirühma liige ja raportöör), on rikastanud nõuandva rühma panus, mis koosneb poliitilise, äri- ja teadusmaailma ning kodanikuühiskonna nimekatest eurooplastest.

Millised on järgmised sammud?

Aruandes ei tehta teadlikult järeldusi ega esitata konkreetseid poliitilisi ettepanekuid, sest see on ennekõike mõeldud innustama avalikku debatti Euroopa Liidu tuleviku võimalike valikute üle. Seda arutavad 2013. aasta detsembrist 2014. aasta aprillini ligikaudu 50 avalikul üritusel paljudes liikmesriikides kodanikud, poliitikud, poliitikakujundajad ja olulisemad

huvigrupid, kes üheskoos üritavad välja selgitada parimad ideed tulevaseks tegevuseks. Seejärel koostab analüüsirühm nende arutelude põhjal Euroopa uue leppe kavandi, mis sisaldab ka konkreetseid ettepanekuid. Sellegi juures arvestatakse mõistagi nõuandva rühma panusega.

On tõenäoline, et sugugi mitte kõik leppesse jõudvad ideed ei leia poliitikakujundajate seas ühtmoodi innukat vastu- ja omaksvõttu, aga loodetavasti annab see väärtusliku panuse nagooni käivasse arutellu, kuidas viia läbi toimivaid ja realistlikke reforme, mis võimaldaksid ELil tõhusamalt toime tulla kõikvõimalike probleemidega.

Algatus on väga täpselt ajastatud nii, et konsultatsiooniperiood ja muudatusettepanekute mustandi koostamine lõpeks just ajal, mil ametisse astuvad uus Euroopa Parlament ning uus Euroopa Komisjoni, Euroopa Ülemkogu ja Euroopa välisestistuse juhtkond, kellel lasub tohutu vastutus tagada, et Euroopa Liit suudaks tulevikus toime tulla kõigi probleemidega.

Peamised Euroopa ees seisvad probleemid

Sotsiaalmajanduslik mõõde: ohud ühiskondlikule rahule, mis tulenevad meelepahast ja meeleheitest, mida on põhjustanud kriis, väga suur tööpuudus ja tugevnev surve heaoluriigile; laienev majanduslik lõhe ELi riikide vahel; struktuursed puudujäägid killunenud euroalal, kus seniajani puudub piisav fiskaalne, rahanduslik ja majanduslik integratsioon.

Poliitilis-institutsionaalne mõõde: ELi toetuse kesisus rahva seas; juhtimiskriisid riikide ja Euroopa tasandil; aina suuremad probleemid, mis seisavad poliitilise esindatuse traditsiooniliste kontseptsioonide ees.

Ühiskondlik mõõde: Euroopa lõimimise ühise arusaama (narratiivi) ja visiooni (juhtmotiivi) puudumine; süvenevad lõhed liikmesriikide vahel; teadmiste nappus ELi kohta ning lihtsustatud arusaamad riiklikust suveräänsusest üleilmastumise tingimustes.

Väline-globaalne mõõde: järkjärgulise marginaliseerumise oht; piirkondliku ja üleilmse ligitõmbavuse ja usaldusvääruse kaotamine; süvenev surve kohandada globaalse valitsuskorralduse mitmepooluselist süsteemi tänapäeva rahvusvaheliste suhete reaalsusega, mis nõrgestab ELi rolli.

Viis strateegilist valikut

Millise ELile avatud tee peaks Euroopa siis valima, et olla kõige paremini valmis vastu astuma mainitud probleemidele ning kasutama parimal võimalikul viisil ära oma potentsiaali? Käesolevas aruandes pakutakse ELile välja viis võimalikku teed:

- (1) tagasi põhialuste juurde (mineviku eksimuste parandamine)
- (2) mineviku saavutuste kinnistamine (kui see pole katki, ära paranda)
- (3) julge sammumine tulevikku (teha rohkem ja teha paremini)
- (4) hüpe tulevikku (ainus lahendus on majanduslik ja poliitiline liit)
- (5) „rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine (põhimõtteline mõttelaadi vahetus)

Aluse rajamiseks põhjalikule deбатile, millises suunas peaks Euroopa liikuma lähematel aastatel, uurib aruanne kõigi valikute põhjendusi, kirjeldab, millist laadi poliitilisi meetmeid need vajavad, ja hindab, kui tõhusad need võiksid olla eespool mainitud probleemide lahendamisel, analüüsides selleks nende kõigi peamisi plusse ja miinuseid.

1. strateegiline valik: TAGASI PÕHIALUSTE JUURDE

(mineviku eksimuste parandamine)

Peamine põhjendus

Selle valiku pooldajad kinnitavad, et viimaste aastate sündmused on näidanud, et Euroopa lõimimine on läinud liiga kaugele, et eurost on saanud lahenduse asemel probleem, mis mürgitab nii liikmesriikide siseseid arutelusid kui ka rahva suhtumist ELi, ja et EL peaks loobuma liikumisest „üha tihedama liidu” suunas. Kannapööre ja varasemate eksimuste parandamine on kõige tõotavam viis päästa lõimimise väärtuslikem saavutus, milleks ei ole mitte euro, vaid üle 500 miljoni tarbija hõlmav ELi ühisturg. Eurost loobumine selle praegusel kujul ei tooks kaasa liidu lagunemist, vaid paneks hoopis aluse Euroopa lõimimise palju pragmaatilisemale ja tõhusale käsitusele.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

- Tühistada „euroeksimus” eurost läbimõeldult ja konsensuslikult loobudes, luues kaks eraldi valuutatsooni või lubades mõnel „nõrgemal” riigil tsoonist lahkuda.
- Viia läbi objektiivne ELi võimu hindamine, et selgitada välja, millisel juhul koostöö Euroopa tasandil loob lisaväärtust ja millisel mitte, mis võimaldaks keskenduda kindlatele poliitilistele valdkondadele, teised aga anda tagasi liikmesriikide kätte.
- Piirata Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni rolli ning tugevdada liikmesriikide valitsuste ja parlamentide osa Euroopa poliitikakujunduses.
- Viia lõpule ühisturu loomine, likvideerides senised lüngad, ja moderniseerida seda digitaalse maailma vajaduste kohaselt.

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle seisukoha pooldajad väidavad, et nii on kõige tõhusam tegelda ohtudega ühiskondlikule rahule ja süveneva majandusliku lõhega ELi ridades, andes liikmesriikidele vabamad käed lahendada kriisi just enda oludele vastavalt; ühtlasi aitaks see leevendada pingeid nõrgemate ja tugevamate riikide vahel.

- Vastased väidavad, et eurost loobumine või selle nõrgestamine ei lahenda, vaid sootuks süvendab Euroopa majanduslikke ja ühiskondlikke probleeme, „parandamise” hind kaaluks kaugelt üles võimaliku kasu nii Euroopa kui ka liikmesriikide tasandil ning sel oleks negatiivne mõju teistele valdkondadele, sealhulgas ühisturule.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et enamik inimesi pole valmis suuremaks lõimimiseks ja et ELi toetamine suureneks, kui keskendutaks „põhiasjale”, see tähendab ühisturule, mille kasu

valdavalt hinnatakse.

- Vastased ütlevad, et „vähem Euroopat” õõnestaks ELi legitiimsust ja süvendaks poliitilise juhtimise kriisi. Enamik kodanikke toetab endiselt eurot ning selle päästmise luhtumine nõrgestaks usaldust poliitilise eliidi ja selle võime vastu tulla toime tänapäeva maailma keeruliste probleemidega.

Ühiskondlikus mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et mineviku eksimuste (sealhulgas euro) parandamine kõrvaldaks suurimad tüliõunad liikmesriikide vahel; loobumine taotlemast „üha tihedamat liitu” lõpetaks viljatu arutelu ELi lõpliku sihi üle; keskendumine „põhiküsimusele” lubaks inimestel paremini mõista, mis on EL ja kuidas see toimib.

- Vastased ütlevad, et on ülimalt küsitav, kas eurost loobumine aitab kuidagi lahendada Euroopa ees seisvaid ühiskondlikke probleeme, sest sel oleksid väga tõsised rahanduslikud ja majanduslikud tagajärjed ning märkimisväärsed negatiivsed mõjud poliitikavallaski, mis suurendaks hõõrumist liikmesriikide vahel ja sees. Samuti nõrgestaks võimutäiuse tagasiandmine liikmesriikide kätte nende võimet tõhusalt toime tulla tänapäeva ja tuleviku keeruliste probleemidega, kuivõrd meie aega iseloomustab aina süvenev piirkondlik ja üleilmne vastastikune sõltuvus.

Välises-globaalses mõõtmes:

+ Toetajad väidavad, et see valik aitaks parandada kriisi tekitatud kahju ELi rahvusvahelisele positsioonile ning et keskendumine ühisturule on parim viis elavdada majandust ja seeläbi suurendada Euroopa rahvusvahelist mõju. Loobudes koondamast jõudu asjatutele katsetele päästa eurot ja süvendada lõimimist, võiks EL keskenduda põhjalikult oma võimete tugevdamisele, mis muudaks ta teistele riikidele ja piirkondadele palju kütkestavamaks partneriks.

- Vastased kinnitavad, et euro päästmise luhtumine nõrgestaks Euroopa majanduslikku mõju ja rahvusvahelist usaldusväarsust, kahandaks paljudes valdkondades liikmesriikide valmisolekut teha koostööd ning soodustaks poliitilist süüdistamist, mis annaks jõudu valitsuste ebakonstruktiivsele jõukatsumisele tähtsaimates välispoliitilistes küsimustes.

2. strateegiline valik: MINEVIKU SAAVUTUSTE KINNISTAMINE

(kui see pole katki, ära paranda)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad väidavad, et EL on juba ellu viinud enamiku reforme, mida on tarvis eurokriisist jagusaamiseks, ja et neile peab andma aega mõjuda, keskendudes nüüd veel puuduvate mosaiigitükkide paikaldumisele. Tuleb olla realistlik ja nentida, et liikmesriigid ei soovi või ei ole võimelised loovutama suveräänsust sellistes olulistes valdkondades, nagu maksud, eelarve või sotsiaal- ja töajõupoliitika, ning EL peab praegusel raskel hetkel vältima liigagaraid katseid süvendada lõimimist, mis võiks anda tagasilöögi paljudes liikmesriikides ELi ja euro suhtes valitseva negatiivse poliitilise ja avaliku suhtumise tõttu. Lõppkokkuvõttes sõltub ELi ja euro toetuse elavdamine rahva seas esmajoones sellest, kas need suudavad täita neile pandud lootusi eriti majanduskasvu ja tööhõive parandamise osas.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

Majandus- ja rahandusliiduga seonduvate pakiliste probleemide lahendamisel:

- ELi tõuke-, ühtekuuluvus- ja regionaalarengufondide innovaatisem ja paindlikum kasutamine ning läbimõeldud majanduskasvu ja tööhõive suurendamise strateegia
- Majandusliku koordineerimise piiratud kasutamine „reformilepingute” kaudu liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel, millele liitub piiratud solidaarsusrahastu liikmesriikide konkreetsete reformide toetamiseks
- Kokku lepitud uute fiskaalreeglite täielik elluviimine, kuid loobumine lisareeglitest ja jõustamismehhanismidest
- Minimaalne pangandusliit, sealhulgas Euroopa Keskpanga järelevalve kõigi suuremate pankade üle ning tugevasti olemasolevatele liikmesriikide reguleerimismehhanismidele tuginev pangandusküsimuste lahendamise mehhanism
- Tihedam maksualane koostöö, mille fookuses oleks võitlus maksudest kõrvalehoidmise ja maksupettustega

ELi institutsioonide ja liidu demokraatliku legitiimsuse tugevdamisel:

- Euroopa Parlamendi suurem osa eurotsooni valitsemisel
- Liikmesriikide parlamentide suurem kaasamine ELi poliitika kujundamisse
- Euroriikide jõulisem osa poliitika väljatöötamisel ja kehtestamisel eurogrupi rahandusministrite rolli tugevdamise, eurotippkohtumiste pidamise jms kaudu
- Järkjärguline Euroopa välisteenistuse tegevuse edendamine

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et kuigi EL ei pruugi veel olla kriisi selja taha jättnud, kannavad Euroopa ja liikmesriikide tasandil tehtud pingutused vilja ning aitavad vastu seista ohtudele ühiskondlikule rahule ja laienevale majanduslikule lõhele ELi sees. Lõplik edu kriisist jagusaamisel sõltub nüüd peamiselt liikmesriikide suutlikkusest ja tahtest hoida endiselt kodus kord majas.

- Vastased väidavad, et re-aktiivne ja minimalistlik lähenemine ei ole piisav Euroopa majanduslike ja ühiskondlike probleemide lahendamiseks, sest olukord on jätkuvalt väga muutlik ja keeruline, kriisi süvapõhjuste kõrvaldamiseks on vaja palju rohkem ära teha, tõrksus jagu saada EMU veel püsivatest struktuursetest puudujääkidest võib taas enesekindlust nõrgestada ning kestvad raskused võivad anda hoogu ELi-vastasusele.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et rahva toetus ELile suureneb sedamööda, kuidas väheneb euro kokkuvarisemise oht ja majandus taastub, mistõttu keskendumine tõhusale poliitikale konkreetsete tulemuste saavutamiseks aitab ELi legitiimsuse tugevdamisele rohkem kaasa kui püüd ette võtta liiga julgeid ja riskantseid institutsionaalseid reforme.

- Vastased väidavad, et radikaalsete reformideta, mis tugevdaksid demokraatlikku legitiimsust ja vastutavust, ei pruugi rahvas olla nõus tihedama rahandusliku, fiskaalse ja majandusliku koordineerimisega ELi tasandil. Samuti on vaja tegelda süveneva arusaamaga, et kodanikud ei suuda mõjutada liidu keerulist otsuste langetamise mehhanismi, mis seab piirid ELi võimele tõhusalt toime tulla olulisemate probleemidega.

Ühiskondlikus mõõtmes:

+ Selle valiku toetajad väidavad, et kui Euroopa väljub kriisist, avaneb liikmesriikidel hea võimalus ületada oma vastuolud ning kodanikud võivad mõista, kui sõltuvad nende riigid vastastikku on ja kui jõuetud on üksikud riigid enamiku probleemide lahendamisel üleilmastunud maailmas. Seepärast võivad praegused sündmused kujuneda ELi ajaloo ühendavaks jõuks ja kollektiivse identiteedi aluseks, tugevdades arusaama, et Euroopa lõimimisele pole toimivat alternatiivi.

- Vastased seavad selle eelduse kahtluse alla, eriti juhul, kui kriis kestab veel aastaid, mis võib kergesti juhtuda, kui liikmesriigid jäävad ettevaatlikuks ja re-aktiivseks. Kriis on juba praegu laiendanud vanu lõhesid ja lõõnud uusi haavu, mille tervenemine võtab aega. 2010. aastast saadik külvatud jagunemisseemned võivad minema pühkida kogu ELi lõimimise baasi. Seepärast on praegu eelkõige vaja põhjalikku ja ausat liikmesriikide ülest avalikku arutelu kriisi ja ELi tuleviku üle.

Välises-globaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et EL peaks koondama kogu oma poliitilise energia euro usaldusväärsuse taastamisse, mis taastaks usalduse ka liidu enda vastu. See oleks parim viis vältida järkjärgulist tähtsuse vähenemist rahvusvahelisel areenil. Positiivne kogemus kriisi lahendamisest tsentraliseerimise suurendamise abil mõjutaks ka niisuguseid valdkondi nagu välis- ja kaitsepoliitika.

- Vastased ütlevad, et jätkuv „nabapõrnitsemise“ ehk keskendumine ainiti kriisi lahendamisele on ekslik: leidub teisigi probleeme, mis väärivad sama palju tähelepanu, kui EL soovib vältida edasist marginaliseerumist, näiteks vajadus edendada koostööd välis- ja julgeolekupoliitika vallas.

3. strateegiline valik: JULGEL SAMMUL TULEVIKKU

(teha rohkem ja teha paremini)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad väidavad, et ainult mineviku saavutuste kindlustamisest ei piisa: kriis pole veel läbi, on vaja rohkem teha selle süvapõhjuste lahendamiseks ning EL peab seadma endale palju suuremaid sihte. Edasine lõimimine (ühes suurema võimuga ELile tõhusaks poliitiliseks reageerimiseks olulisematele probleemidele), meetmed liidu demokraatliku legitiimsuse tugevdamiseks rahva silmis ning aus liikmesriikide ülene avalik arutelu ELi tuleviku üle on hädavajalikud nii kriisist väljumiseks kui ka valmistumisel tuleviku võimalikeks probleemideks. See nõuab märkimisväärseid muudatusi ELi lepingutes, aga seda tuleb teha ettevaatlikult, üks samm korraga, et mitte luua uusi eraldusjooni ELi riikide vahel. Tõenäoline tundub üha enam liikumine eri kiirusega, kuid vältida tuleb Euroopa kihistumise muutumist püsivaks.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

Rahandusliku ja majandusliku koostöö tugevdamisel:

- Makromajandusliku koordineerimise tugevdamine ja liidu mitmeaastaseid prioriteete sätestavate majanduslike suuniste kehtestamine, mille valmistaks ette komisjon ning võtaks vastu Ülemkogu ja parlament

- ELi eelarve suurendamine ning lubamine liidul hankida vähemalt osaliselt ise tulusid, kuigi kulutuste prioriteedid ja laed tuleb eelnevalt jätkuvalt kokku leppida liikmesriikide vahel
- Niinimetatud eelarvetsaari ehk supervoliniku ametikoha loomine, kel oleks õigus vaidlustada ja vetostada liikmesriikide eelarveid, kui need ei vasta Euroopa reeglitele
- Piiratud pangandusliidu lõplik loomine ühtse järelevalvemehhanismi ja Euroopa ühtse lahendusmehhanismi baasil, mida finantsiliselt toetaks võimalus kasutada Euroopa stabiilsusmehhanismi ressursse
- Lühiajalise Euroopa riigivõlakirja turuletoomine, mille taga seisaksid kõik euroriigid (eurovõlakiri), ja/või eurosooni riikide võla osaline ühiseks muutmise väga rangete reeglite alusel (väljaostufond)
- Finantsabifondi loomine riikide abistamiseks vastu seista riigisisestele majandusšokkidele, mis võivad ohustada kogu euroala stabiilsust
- ESMi ja fiskaalleppe kaasamine ELi lepingutesse

ELi institutsioonide ja liidu demokraatliku legitiimsuse tugevdamisel:

- Piiratud arvu (täiendavate) Euroopa Parlamendi saadikute valimine ühes valimisringkonnas liikmesriikide ülese kogu ELi hõlmava kandidaatide nimekirja alusel, mis ühtlasi aitaks välja sõeluda ka kandidaate ELi tippametitesse
- Selgema ja otsesema seose loomine Euroopa valimiste tulemuse ja komisjoni presidendi valimise vahel; volinike arvu vähendamine; presidendile suurema voli andmine volinike valimisel
- Euroopa Parlamendi liikmete voli laiendamine eriti valdkondades, kus ELil on juba praegu suurem võimutäius, ning parlamendis „eurokomisjoni” loomine eurosooni riikide saadikutest, millel oleks spetsiaalne otsustusõigus
- Liikmesriikide parlamentide tihedam kaasamine ELi poliitika kujundamisse nii liikmesriikide kui ka Euroopa tasandil
- ELi lepingute muutmise protseduuri muutmise nii, et need võiksid jõustuda ka siis, kui mõned liikmesriigid pole neid ratifitseerinud
- Euroopa Konvendi kokkukutsumine ELi tuleviku arutamiseks, mis hõlmaks valitsuste ja komisjoni esindajaid ning liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi saadikuid
- ELi ühtsema esindatuse kehtestamine rahvusvahelistes finantsorganisatsioonides (näiteks IMF, Maailmapank ja G20)

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et re-aktiivsest kriisilahendusest ei piisa tegelemaks Euroopa ees seisvate sotsiaalmajanduslike probleemidega: majandusliku olukorra stabiliseerimiseks ja järgjärguliseks parandamiseks on vaja palju suurejoonelisemaid meetmeid, sealhulgas automaatseid stabilisaatoreid, mingit laadi ühist finantskohustust ja suhteliselt tugevat pangandusliitu, mis suudaksid stimuleerida majanduskasvu ning vähendada ohte ühiskondlikule rahule ja majanduslõhesid ELis.

- Vastuseisu on kolme laadi: ühed väidavad, et nii ei minda piisavalt kaugele nende abistamisel, kes kannatavad praegu kriisi tõttu, või ELi usaldusväärse taastamisel; teised kinnitavad, et see viib ELi vales suunas ja vähendab valitsuste soovi viia läbi hädasti vajalikke struktuurseid reforme; kolmandad hoiatavad, et katsed viia ELi lepingutesse sisse vajalikud

muudatused toovad kaasa järjekordse reformide seiskumise ning lisaks ajendavad veel tõsisema kriisi kui see, mida Euroopa on juba tasahilju selja taha jätmas.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Poolehoidjad ütlevad, et see valik suurendab liidu legitiimsust rahva silmis ning huvi Euroopa valimiste ja poliitika kujundamise vastu, tõstes sel moel ELi toetust ja astudes vastu poliitilise esindatuse traditsiooniliste kontseptsioonide ees seisvatele probleemidele. ELi „personaliseerimine” ja „politiseerimine” tugevdaks Euroopa demokraatiat.

- Vastased kinnitavad, et ELi ajalugu näitab, et selline lähenemine tegelikult ei mõju (rohkem võimu Euroopa Parlamendile on käinud käsikäes Euroopa valimiste osalusprotsendi kahanemisega) ja võib anda lausa tagasilöögi, kui ELil puuduvad vahendid konkreetsete tulemuste saavutamiseks, mis süvendaks rahva pettumist – ning niisuguste vahendite ja võimu hankimine on praeguses õhustikus äärmiselt ebatõenäoline.

Ühiskondlikus mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et avalik arutelu ELi tuleviku üle on hädavajalik vastu seisma pead tõstvatele rahvuslikele stereotüüpidele, šovinismile jms. Arutelu peab toimuma avalikult Euroopa Konvendi raames, millel on vajalik mandaat uue lepingu väljatöötamiseks. See tõstaks teadlikkust ELi (võimalikust) lisaväärtusest ja annaks inimestele selgema arusaama nii liidu strateegilistest sihtidest kui ka lõimimise piirangutest.

- Vastased seavad kahtluse alla, kas avalik arutelu aitaks ka tegelikult luua Euroopa lõimimise uue „narratiivi” ja ületada lõhesid. Nad hoiatavad, et see võib anda tagasilöögi, paljastades märkimisväärsed erinevused liikmesriikide positsioonides, mis õõnestab varasemaid lõimimissaavutusi ja tõkestab koostööd teistes valdkondades.

Välises-globaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et valmidus reformida ELi institutsionaalset ülesehitust annab võimaluse märksa tõhusamalt kriisi lahendada ning ühtlasi edendab välis- ja julgeolekupoliitika alast koostööd ELi tasandil.

- Vastased väidavad, et Euroopa piirkondlik ja üleilmne roll nõrgeneb veelgi, kui EL takerdub taas ainiti enese asjadega tegelemisse, mis kaasneb vaevarikka ja aeganõudva reformikatsuga.

4. strateegiline valik: HÜPE TULEVIKKU

(ainus lahendus on majanduslik ja poliitiline liit)

Peamine põhjendus

Selle valiku pooldajad ütlevad, et viimased kogemused on ilmselgelt tõestanud, et EL pole korralikult valmis vastu astuma praegustele ja tulevastele probleemidele, mistõttu tuleb ette võtta võimas, kvalitatiivne hüpe täieliku majandusliku, fiskaalse, finantsilise, sotsiaalse ja poliitilise liidu suunas, mida iseloomustaks tugev Euroopa täitevvõim (Euroopa valitsus) ja seadusandlik võim (parlament), mis suudaksid langetada iseseisvalt Euroopa tõelisi huve peegeldavaid otsuseid. Euroopa lõimimine peab üle saama põhimõttelisest vastuolust „postnatsionaalse” ühisvaluuta ja „rahvuslike huve” kaitsvate liikmesriikide vahel. Mõne riigi võimalik vastuseis ei tohi takistada soovijatel ja tahtjatel ette võtta suurt hüpet, isegi kui see toob kaasa nõndanimetatud Tuumik-Euroopa tekke, mis hõlmab ainult neid riike, kes on

valmis lõimimisega otsustavalt edasi minema.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

Majandus- ja rahandusliidu edendamisel ja süvendamisel:

- Palju suurem ELi eelarve, mida rahastatakse Euroopa tasandil kogutavatest maksudest ja mille puhul otsustatakse sõltumatult, millele raha kulutada
- Euroopa rahandusministeeriumi loomine eelarve haldamiseks, millel on õigus piiramatult või suurel määral laenu võtta ning välja anda Euroopa riigivõlakirju
- Majandusliku suveräänsuse loovutamine Euroopa tasandile eriti sellistes valdkondades, nagu maksud, energeetika, tööjõud, tööstus- ja sotsiaalpoliitika
- Euroopale õiguse andmine panna veto liikmesriikide eelarvetele, mis ei vasta fiskaalnõuetele
- Euroopa Valuutafondi (EMF) loomine, mille pädevus oleks suurem kui praegusel väljaostumehhanismil ja mis oleks valdavalt liikmesriikide valitsustest sõltumatu
- Tõelise ja täieliku Euroopa pangandusliidu loomine koos sõltumatu järelevalvesüsteemiga, samuti riiklikest regulaatoritest sõltumatu ühtse panganduse lahendusasutuse ja ühtse hoiuste garanteerimise süsteemi loomine

ELi poliitilis-institutsionaalse ülesehituse tugevdamisel palju sügavama lõimimise tagamiseks:

- Erakondlikult määratud Euroopa täitevvõimu (valitsuse) valimine, mida juhib valitud president või peaminister
- Euroopa Parlamendi võimu maksimeerimine, andes sellele võrdse sõnaõiguse kõigis ELi poliitika valdkondades, õiguse algatada ELi seadusi ja valida Euroopa täitevvõimu juht
- Euroopa Parlamendi kandidaatide valimine Euroopa erakondade üleeuroopaliste nimekirjade põhjal
- Euroopa põhiseaduse muutmise uue protseduuri kehtestamine, mille puhul reforme võetaks vastu kvalifitseeritud häälteenamusega ja olulisemad muudatused pandaks üleeuroopalisele rahvahääletusele
- Euroopale ühtse koha tagamine rahvusvahelistes organisatsioonides (Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank, G20, ÜRO julgeolekunõukogu)
- Lõimimise süvendamine välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika alal, sealhulgas Euroopa välisministri ametikoha loomine ja sammud Euroopa sõjaväe loomise suunas

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle valiku toetajad ütlevad, et on äärmiselt oluline kriisist jagu saada, taastada täielikult usaldus euro vastu ja vältida ajaloo kordumist. Euroopa suudab kriisi mõjust ja süvapõhjustest jagu saada ainult siis, kui need, kes on selleks valmis ja võimelised, liiguvad edasi täieliku majandusliku ja poliitilise liidu suunas. See tekitaks Euroopa tasandil piisavalt tugevad ja sõltumatud toimijad, kes suudaksid luua Euroopa ühishuve järgivaid kompromisse.

- Vastased väidavad, et nii liiguks Euroopa vales suunas: „majanduslik föderalism” kahjustaks Euroopa majanduse konkurentsivõimet, „ülekandeliit”, milles tugevamad riigid

subsideerivad nõrgemaid, tooks rohkem kahju kui kasu ning Tuumik- ehk kahekihilise Euroopa loomine käiks risti vastu ühisturu põhimõttele. Liiga uljad katsed luua mingisugust föderatsiooni nurjuskid ning õõnestaksid põhjalikult usaldust euro ja ELi vastu tervikuna.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et eespool kirjeldatud laadis kaugeleulatuvad poliitilis-institutsionaalsed reformid vähendaksid demokraatia defitsiiti ja tugevdaksid Euroopa suutlikkust probleeme lahendada, aidates nii taastada usalduse otsuselangetajate võime suhtes pakkuda sobivaid poliitilisi lahendusi pakilistele probleemidele ja suurendada rahva toetust ELile. Personaalsem, parlamentaarsem ja politiseeritum poliitika kujundamine õhutaks ühtlasi rahva huvi Euroopa valimiste ja poliitika kujundamise vastu.

- Vastased kinnitavad, et katsed rakendada liikmesriikide demokraatiamudeleid ELi tasandil ei anna tulemusi ja toovad kaasa hoopis tagasilöögi, kui pidada silmas enamiku liikmesriikide poliitilise eliidi ja kodanike tugevat vastuseisu Euroopa võimutäiuse suurendamisele ning kalduvust kaaluda mõneski valdkonnas poliitika kujundamise tagasiviimist liikmesriikide kätte. Riikides valitsevat demokraatiat ei saa pidada täiuslikuks ning niisugust tehnokraatlikumat institutsiooni nagu valimissurve küllaltki vaba ELi võib pidada pigem omaette väärtuseks.

Ühiskondlikus mõõtmes:

+ Toetajad väidavad, et see valik annab Euroopale uue suunatunnetuse ja demonstreerib ilmekalt liidu lisaväärtust, millega aitab luua ühise arusaama Euroopa lõimimisest ja üle saada vastuoludest liikmesriikide vahel. Samuti vähendab see ELi valitsemise keerukust, võimaldades eurooplastel lihtsamalt mõista, kuidas Euroopa toimib.

- Vastased ütlevad, et on äärmiselt kaheldav, kas liikmesriigid suudavad erimeelsustest üle saada ning kokku leppida majandusliku ja poliitilise liidu põhiomadused ja üksikasjad, mistõttu see võib tegelikult luua uusi vastuolusid ja tuua kaasa veel suuremad pinged liikmesriikide vahel.

Välises-globaalses mõõtmes:

+ Poolehoidjad ütlevad, et see valik on ainuke võimalus astuda vastu ohule muutuda tasapisi rahvusvaheliselt aina tähtsusetumaks, sest EL saab kõnelda ühel häälel ja etendada oma potentsiaalile vastavat olulist rahvusvahelist osa ainult siis, kui valitsused on valmis loovutama suveräänsust liidu tasandile ja looma Euroopa valitsuse, mida esindaks Euroopa välisminister, kes saaks teostada tõeliselt ühist välis- ja julgeolekupoliitikat.

- Vastased ütlevad, et see ei ole realistlik: liikmesriigid ei loovuta kunagi suveräänsust „elu ja surma” küsimuste, see tähendab välispoliitika ning eriti julgeoleku- ja kaitseküsimuste üle. Mõned väidavad lisaks, et Euroopa ühtne „tool” rahvusvahelistes institutsioonides ei suurenda, vaid hoopis vähendab Euroopa osakaalu ja mänguruumi.

5. strateegiline valik: „Rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine

(põhimõtteline mõttelaadi vahetus)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad usuvad, et tavapärane arutelu Euroopa lõimimise üle koos kaalumise, kas Euroopat peaks olema vähem või rohkem, on ennast ammendanud. Viimase kuuekümn

aasta kogemus on näidanud, et jätkuv poliitiliste ja demokraatlike kontseptsioonide ülekandmine liikmesriikide tasandilt Euroopa tasandile ei toimi, kui puudub tõeliselt üleeuroopaline poliitiline debatt, ega ole õieti soovitatugi, kui arvestada juba praegu selgelt näha riikide demokraatlike süsteemide puudujääke. Nad ütlevad, et liidu olukord ning praeguste ja tulevaste probleemide keerukus nõuab Euroopa koostöö põhimõttelist ümbermõtestamist ning pikaajalist programmi eesmärgiga tugevdada ELi suutlikkust tulla toime tulevaste probleemidega, muuta liit rahva ees vastutavamaks, leida uusi viise kaasata rahvas poliitika kujundamisse ning suurendada ELi võimet kaitsta kodanike põhiõigusi ja garanteerida nende põhilised sotsiaalsed õigused liidu sotsiaalse mõõtme tugevdamisega.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

- ELi kulutuste parem jälgimine, auditeerimine ja kontroll, sealhulgas Euroopa prokuröri ametikoha loomine, kes uuriks ja algataks kohtuasju nende suhtes, kes panevad toime liidu finantshuve kahjustavaid kriminaalkuritegusid
- Kodanike suurem osalemine ELi poliitika kujundamises uute meetodite abil, mis innustavad poliitika kujundamises aktiivselt osalema (näiteks piirkondlikud rahvahääletused, kuidas kulutada ELi raha piirkondlikul või kohalikul tasandil)
- ELile suurema pädevuse andmine isikuõiguste ja põhivabaduste tagamisel, kui neid rikutakse liikmesriigi tasandil
- Suurem keskendumine kodanikele otsest kasu toovale pikaajalisele poliitikale alates minimaalsete sotsiaalsete õiguste tagamisest kuni haridus- ja tervishoiuteenuste kasutamise kindlustamise ning kestliku (rohkem kui vaid SKT numbrit arvestava) majanduskasvu saavutamiseni
- Euroopa kodaniku harta kehtestamine, mis sätestaks inimeste individuaalsed ja kollektiivsed õigused, tugevdades neis sellega ELi kodaniku tunnet
- Uute konsultatsioonirühmade loomine, mis hõlmaks vabaühendusi, piirkondlikke ja kohalikke võimuorganeid ning konkreetsete valdkondade asjatundjaid, pikaajalise poliitika valikute vaagimiseks ja ELi tasandi otsuseõiguslike organite nõustamiseks niisugustes valdkondades, nagu ränne, liikuvus ja majandus

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et see tagab rahvale parema tunde osalemisest ELi poliitika kujundamises, aitab põhiõigusi tagades leevendada ühiskondlikke pingeid ja võimaldab ELil tõhusamalt toetada taastumist riikides, mida kriis tabas kõige rängemalt.

- Vastased ütlevad, et pakutud meetmed pole kas piisavalt julged või pakuvad vale retsepti kriisi süvapõhjuste ning praeguste ja tulevaste sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks. Sellised retseptid oleksid liiga kallid, liiga rasked ellu viia ja juhiks tähelepanu kõrvale vajaduselt luua tõeline majandus- ja rahandusliit.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et ELi väljavaated paranevad, kui kodanikud tunnevad, et on täielikult kaasatud, suudavad mõjutada Euroopa tasandi poliitika kujundamist ning mõistavad, et liidu tegevus tuleb neile kasuks.

- Vastased ütlevad, et ELi struktuurides konsulteeritakse juba praegu kodanikerühmadega

ning tarvitusel on muudki demokraatiale iseloomulikud kontrollimehhanismid, mistõttu praegu peaks keskenduma riikide valitsuste ja parlamentide kui ELi legitiimsuse põhiallikate, mitte aga ELi institutsioonide tugevdamisele.

Ühiskondlikus mõõtmes:

- + Selle valiku toetajad ütlevad, et see parandaks rahva arusaamist Euroopa lõimimisest ja ELi kuulumise väärtusest ning aitaks luua kindlama mõistmise, mida Euroopa tähendab, tugevdades sel moel sellesse kuulumise tunnet.
- Vastased seavad kahtluse alla, kas see valik annab tõepoolest inimestele uue arusaama, kuhu EL suundub, või parandab nende arusaamist selle kohta, mida liit õieti teeb. Et inimesed mõistaksid hõlpsamalt, kuidas Euroopa toimib, oleks vaja hoopis sellist poliitilist süsteemi, mis matkib liikmesriikide demokraatiat.

Välises-globaalses mõõtmes:

- + Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et loobumine „rohkem/vähem Euroopat” kontseptsioonist tugevdaks ELi üleilmset usaldusväarsust ning pikaajaline strateegia, mis ei piirduks kitsa keskendumisega SKT kasvule, rõhutaks Euroopa tähtsust eeskujuna ja olulise toimijana maailmas.
- Vastased ütlevad, et see valik ei puuduta sugugi põhjust, miks Euroopa ees seisab oht tasapisi rahvusvahelisel areenil marginaliseeruda, sest ei rõhuta vajadust tihedama koostöö järele välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikas, mistõttu võib anda poliitika kujundajatele lisaimpulsi tegelda ainult iseenda, mitte väliste probleemidega.

* * *

Euroopa uue leppe projekti taga seisab suur rahvusvaheline konsortsium, millesse kuuluvad Kuningas Baudouini fond, Bertelsmanni sihtasutus, Allianzi kultuurihihtasutus, Calouste Gulbenkiani fond, Euroopa Kultuurifond, Euroopa Poliitikakeskus, La Caixa fond, Euroopa Fondide Võrgustik, Avatud Eesti Fond, Euroopa Avatud Ühiskonna Algatus, Mercatori sihtasutus ja Rootsi Kultuurifond.

Täpsem teave projekti kohta: www.newpactforeurope.eu

Teave Eestis toimuvate tegevuste kohta: www.oef.org.ee/euroopa